

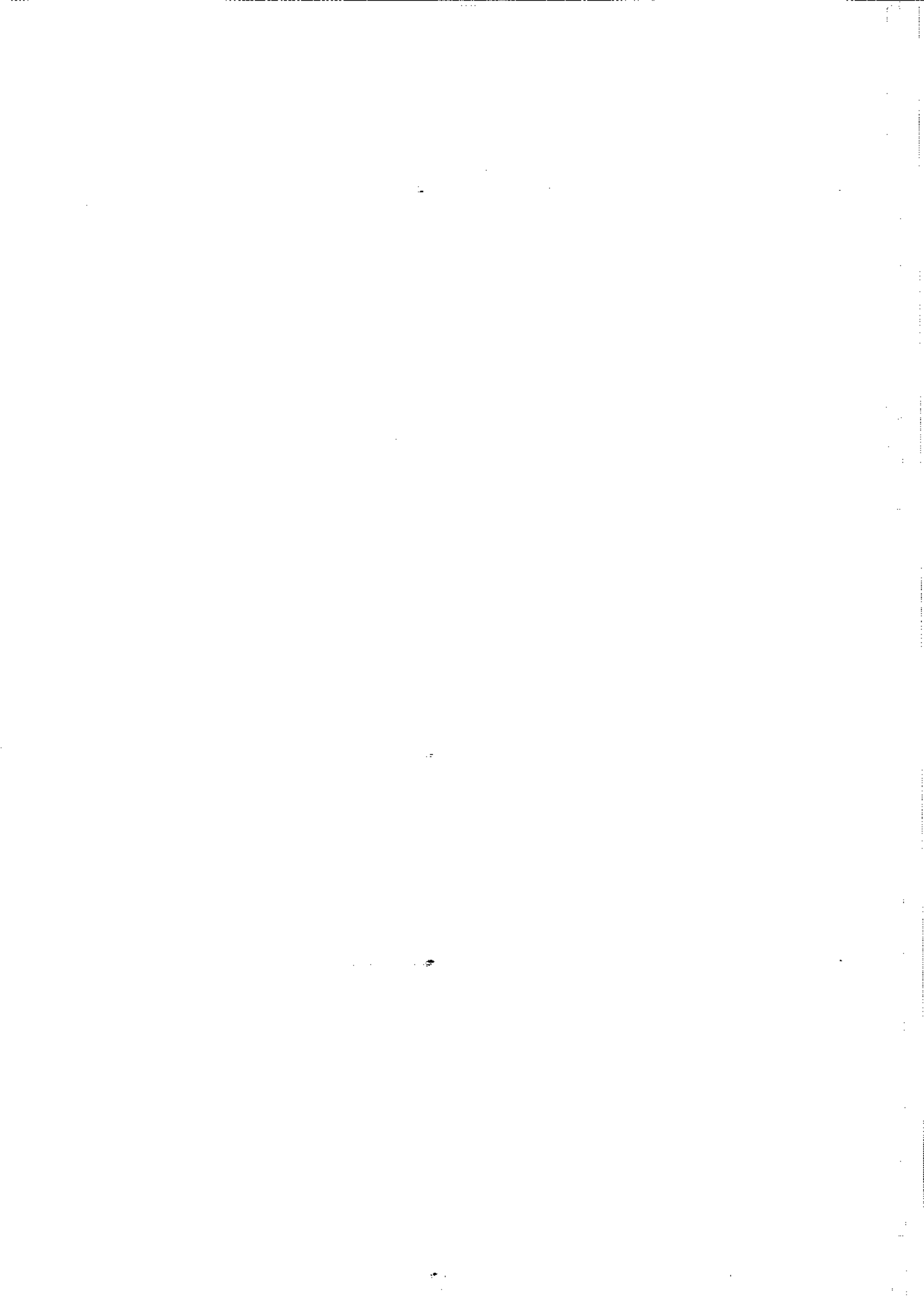
BROEDVOGELS
VAN DE
BUITENVAART-NOORD
IN 2002

Marc van Houten

VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN
Hilversum, 2003

Uitgave: 130

© Copyright 2003 - Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum.
Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na schriftelijke toestemming van de
Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

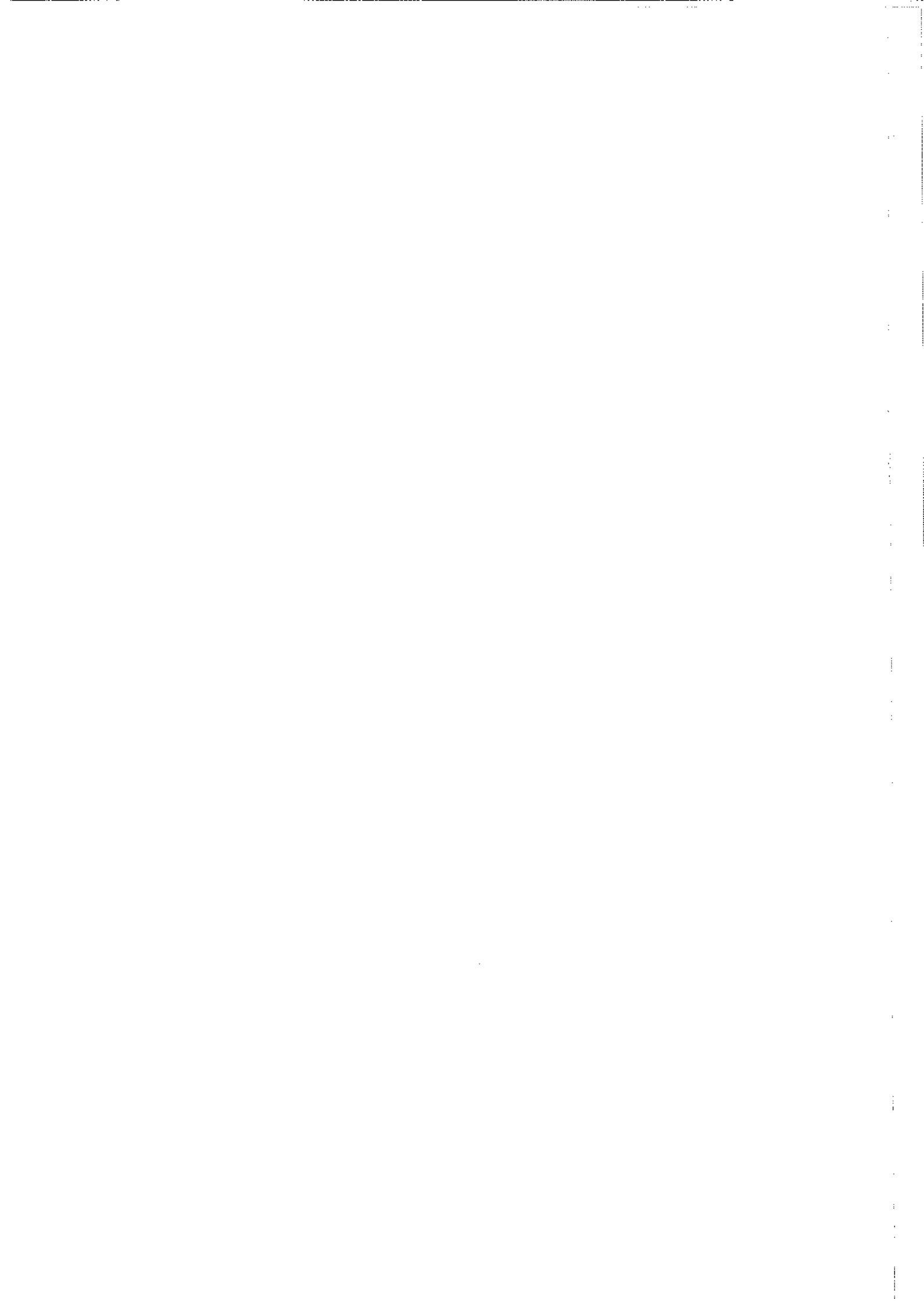
INHOUD

	Blz.
SAMENVATTING	
1 INLEIDING	2
2 ONTSTAANSGESCHIEDENIS EN GEBIEDSBESCHRIJVING	2
2.1 Ligging, oppervlakte en eigendom	2
2.2 Ontstaansgeschiedenis	3
2.3 Bodemgesteldheid en waterhuishouding	5
2.4 Graslandtype	5
2.5 Plas-dras situatie	6
2.6 Agrarische werkzaamheden en beheer	6
2.7 Openstelling	7
2.8 Visueel- landelijke aspecten	7
3 WEERSOMSTANDIGHEDEN	7
4 WERKWIJZE	8
4.1 Inventarisatiemethode	9
4.2 Veldwerk	9
4.3 Uitwerking en interpretatie	10
5 RESULTATEN	10
5.1 Ontwikkeling per soort	12
5.2 Rode Lijstsoorten	16
5.3 Vergelijking met voorgaande jaren	16
5.4 Waarnemingen van niet-broedvogels	17
5.5 Waarnemingen van zoogdieren	21
5.6 Waarnemingen van amfibieën	21
6 PREDATIE	21
7 BEHEERAANBEVELINGEN	22
8 TER OVERWEGING	22
9 DANKZEGGING	23
10 GERAADPLEEGDE BRONNEN	23
BIJLAGEN	
Bijlage 1	Soorten en territoria van broedvogels van de Buitenvaart-Noord in 1999, 2000, 2001 en 2002.
Bijlage 2	Territoriakaarten

“Wie ooit door engelen werd aangeraakt, is altijd naar hen op zoek.
Dus ging ik automatisch aandacht besteden aan de andere gevleugelde wezens;
dat is de grote compensatie die de wereld aanbiedt.
Bijna alles waaraan wij ons met passie wijden,
is een surrogaat voor iets anders.”

Ulla-Lena Lundberg
In “Siberie. Een zelfportret met vleugels”, 2002.

SAMENVATTING

In 2002 is in de Buitenvaart-Noord, gemeente Eemnes, een broedvogelinventarisatie uitgevoerd. De totale oppervlakte van het onderzochte gebied bedraagt circa 15,5 ha. De inventarisatie heeft tot doel de verspreiding, fluctuaties en trends in aantallen van vogels vast te leggen.

Totaal zijn er 19 verschillende broedvogelsoorten vastgesteld, die samen 82 territoria bezetten. De Meerkoet was de talrijkste soort met 15 territoria, gevolgd door de Grutto en Kievit met respectievelijk 12 en 11 territoria.

Vier vogelsoorten van de Rode Lijst, de Zomertaling, Kluut, Grutto en Tureluur, waren als broedvogel aanwezig. De Kuifeend, Veldleeuwerik, Graspieper, Witte Kwikstaart en Merel werden, in vergelijking met 2001, als nieuwe territoriumbezitters aangetroffen.

De Zwarte Zwaan en Bosrietzanger kwamen dit onderzoeksjaar niet meer voor.

Van andere waargenomen faunistische elementen zijn ook waarnemingen vastgelegd. Voorstellen voor het beheer in dit specifieke gebied worden uitgewerkt.

1. INLEIDING

In dit rapport wordt verslag gedaan van een broedvogelonderzoek in de Buitenvaart-Noord, gemeente Eemnes. Dit graslandgebied is een onderdeel van het ruilverkavelingsgebied Eemland. Deze ruilverkaveling is reeds sinds 1988 formeel in uitvoering; in de loop van 1989 werd gestart met de inrichtingswerken.

Sinds 1999 wordt de Buitenvaart-Noord op broedvogels geïnventariseerd. De inventarisaties hebben tot doel verspreiding, fluctuaties en trends in aantallen van vogels vast te leggen. Een van de belangrijke factoren daarbij is de relatie met het gevoerde beheer.

Om op de lange termijn inzicht te kunnen krijgen in de ontwikkelingen in de vogelstand is monitoring onontbeerlijk. Het is belangrijk de inventarisaties te continueren; reeksen die zeer lange periodes beslaan zijn waardevol en maken het mogelijk om de huidige toestand in perspectief te bezien.

2. ONTSTAANSGESCHIEDENIS EN GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 Ligging, oppervlakte en eigendom

Het onderzoeksgebied ligt oostelijk van de lintbebouwing van de gemeente Eemnes, waartoe het gebied ook behoort.

Het gebied is te vinden op de topografische kaart 1:25 000, blad 32A Soestdijk, in Atlasblok 32-12. De coördinaten zijn 149/473 (figuur 1).

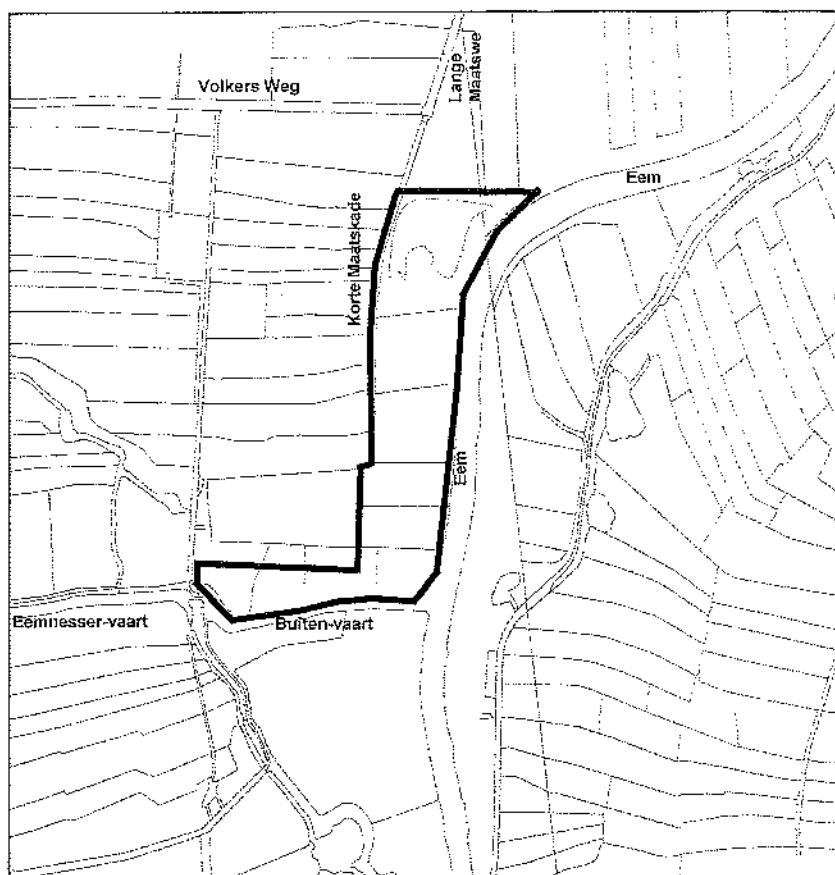
Figuur 1. Ligging van het geïnventariseerde gebied.

De begrenzing wordt in het oosten gevormd door de dijk van de Eem en loopt in het zuiden langs de Buitenvaart. In het westen verspringt de grens langs de Korte Maatskade en zet zich in het noorden iets ten zuiden van de kruising Volkersweg/Lange Maatsweg voort (figuur 2).

Figuur 2. Begrenzing en toponiemen van het onderzoeksgebied.

De totale oppervlakte van het onderzoeksgebied bedraagt 15,5 hectare en maakt deel uit van de Maatpolder.

Het is eigendom van en in beheer bij de Vereniging Natuurmonumenten.

Geologisch gezien behoort het onderzochte gebied tot de Eemvallei, die samen met de Gelderse Vallei het lage gebied vormt tussen het glaciaal gestuwde gebied van de Utrechtse Heuvelrug en het Gooi en dat van de Veluwe.

2.2 Ontstaansgeschiedenis

Het zeer diepe bekken van de Eemvallei is reeds gedurende de middelste van de drie Pleistocene Scandinavische vergletsjeringen voor een deel opgevuld met erosie- en sedimentatiezanden, die afkomstig waren uit smeltwater van het landijs.

In de hierop volgende warmere periode (het Eemien) drong de zee het gebied binnen en is een laag klei afgezet. Tijdens de laatste ijstijd raakte het dal opnieuw verder opgevuld met smeltwaterafzettingen en later ook bedekt met dekzanden.

Bij het begin van het Holoceen, ca. 10.000 jaar geleden, bestond het gebied van de Eemvallei hoofdzakelijk uit een brede zandvlakte met in het midden het ondiep ingesneden dal van de Eem. Tijdens het Holoceen is dit gebied voor een groot deel met veen begroeid geraakt.

De zee kreeg gedurende de laatste tien eeuwen tot kort voor de aanleg van de Afsluitdijk in 1932 bij hoge vloedstanden toegang tot het gebied. Het veen overstroomde regelmatig en is daardoor met een laag Zuiderzeeklei bedekt. In de Tweede Wereldoorlog zijn grote delen van de polder nog geïnundeerd geweest (Jonkers et al. 1987).

Voordat de Zuiderzee, in het jaar 1285, zijn uiteindelijke grootte bereikte, was de monding van de Eem een rivierdelta van verschillende rivierarmen, die tussen een aantal eilandjes door, in de Zuiderzee stroomden. Deze delta werd, doordat ze regelmatig overstroomde, door het achterblijvende slib steeds verder opgehoogd. De Eem droeg hier nog een steentje aan bij door aan de boorden van de rivier nog het nodige slib af te zetten.

In de rivier ontstond dan ook een aantal eilanden, waarvan er een met zekerheid bekend is, de zogenaamde Helling. De schippers die rond 1600 vanuit Amersfoort de Eem afvoeren richting de Zuiderzee gebruikte dit eilandje als een plaats om hun schepen te kalefateren. Aan dit gebruik had dit eilandje dan ook zijn naam te danken. In een omschrijving van de Helling werd er over die periode gezegd dat het *Geen meerder uitgestrektheid van vaste grond, zijnde het overige riet en waterplas was*. Het onderzoeksgebied ligt voor een deel aan de zuidkant van de Helling.

In de jaren 1729 en 1730 werd dit woeste land ingepolderd. Er kwam een kade om de Helling en er werden een afwateringssluis en sloten aangelegd. Door de bekading was er op een punt een verbinding met de uiterdijken ontstaan en werd de Helling een schiereiland.

Gedurende de 18^e eeuw werd de Helling van een kade voorzien, ook de overige uiterdijken werden voor het grootste deel bekaadt. Hiermee werd het voormalig eiland deelgebied van de Maatpolder.

Het landinrichtingsplan Eemland is vastgesteld in 1988. Een plan tot uitwerking/uitbreiding is vastgesteld in 1995. Het plan van wegen en waterlopen is inmiddels grotendeels uitgevoerd en er zijn ca. 30 nieuwe boerderijen gebouwd. In het kader van het plan van tijdelijk gebruik zijn onder meer al gronden uitgeruild voor de vorming van huiskavels bij nieuwe boerderijen en voor reservaatvorming. In de diverse reservaten zijn reeds natuurbouwmaatregelen uitgevoerd.

Begin 1998 heeft de Vereniging Natuurmonumenten een klein gebied van circa 15,5 ha opnieuw ingericht. Het bestaat uit grasland met sloten, een paar rietkragen en een gegraven plasje van circa 1 ha.

2.3 Bodemgesteldheid en waterhuishouding

Bodemgesteldheid

De bodem in het onderzoeksgebied bestaat voor het grootste gedeelte uit matig zware zeeklei. Het profielverloop betreft zavel of klei op niet-gerijpte klei (zgn. nesvaaggronden). Het zijn kalkrijke gronden.

Waterhuishouding

In het kader van de herinrichting zijn stuwen geplaatst en kaden aangelegd en is het waterpeil aanzienlijk verhoogd; tot op maaiveld is het streefpeil NAP - 0,30m. Het gebied vormt een afzonderlijke peileenheid; de waterhuishouding is dus onafhankelijk van de omringende landbouwgebieden. Er wordt uitgegaan van het maximaal vasthouden van regenwater. Hierdoor volgt het waterpeil de natuurlijke wisselingen onder invloed van neerslag en verdamping: hoge waterpeilen in de winter, lagere waterpeilen in de zomer.

Bij lagere waterstanden bestaat de mogelijkheid voor inlaat van water uit het omringende landbouwgebied. Deze inlaatvoorziening gebeurt middels een elektrische pomp. Er is geen waterverbinding met de Eem. Via kwel uit de Eem zal een zekere wateraanvulling in droge perioden aanwezig blijven.

2.4 Graslandtype

Het is moeilijk de koppeling te maken tussen het voorkomen van weidevogels en de vegetatie. Een eenduidige systematiek is niet toereikend.

In botanisch opzicht bleken de graslanden van het onderzoeksgebied redelijk waardevol. De Dotterbloem en Tweerijige zegge komen voor als indicatorsoorten van extensief beheerd grasland.

De percelen zijn overwegend voedselrijke beemd-raaigraslanden op klei. De slootoevers zijn hellend aangelegd die mogelijk in de toekomst meer waardevolle vegetaties kunnen herbergen.

Naast de beschreven graslandtypes zijn enkele eenheden aanwezig die floristisch soortenarm zijn (en daardoor wellicht niet of minder als doeltypes worden beschouwd, zgn. rompgemeenschappen), maar die voor de weidevogels wel van belang zijn. De processen, die leiden tot die indeling zijn terug te leiden tot:

- de bodem (onderscheid in zand, veen en klei)
- het water (onderscheid in droog, vochtig en nat)
- de waterkwaliteit (onderscheid in zout, brak, zoet, zuur en kalkrijk, dus in chloridgehalte en zuurgraad)
- de voedselrijkdom (voedselarm, gematigd voedselrijk, voedselrijk).

Als grasland valt de Buitenvaart-Noord onder het type nat schraalgrasland. Dit is weer te onderscheiden in: Dotterbloemgrasland (moerige of kleiige bodem, voedselarm water).

Deze graslanden zijn oorspronkelijk productieve halfnatuurlijke hooilanden. Als deze gebieden niet worden bemest kunnen ze erg soortenrijk en kleurrijk zijn.

Het zijn goede weidevogelgebieden voor kritische weidevogels: Watersnip, Grutto, Slobeend en Zomertaling, die als kritische weidevogels worden beschouwd.

2.5 Plas-dras situatie

Een weidevogelgebied kan in waarde toenemen als er verspreid in zo'n gebied delen voorkomen die optimaal zijn ingericht voor steltlopers en eenden. Vroeger kwamen plas-dras situaties van nature in graslandgebieden voor. Door verbetering van de waterhuishouding t.b.v. de landbouw zijn zulke situaties, althans buiten de reservaten, verdwenen. Er zijn inmiddels veel voorbeelden van plas-dras gemaakte gebieden, waar in het voorjaar een groot aantal weidevogels broeden en in andere tijden van het jaar foerageren. Zij hebben een functie voor pleisterende trekvogels maar zeker ook voor opgroeiende jongen van de weidevogels. Het garandeert behalve een goed voedselaanbod ook drinkwater, van groot belang voor de weidevogelkuikens. Zulke terreinen kunnen een belangrijke werking hebben op hun omgeving, omdat de vogels daar een redelijk optimaal terrein aantreffen en de iets mindere omstandigheden in de omgeving voor lief nemen. Of anders gezegd: (weide)vogels prefereren een mozaïek van verschillende omstandigheden om te foerageren, te broeden en te rusten. Door te zorgen voor een zo groot mogelijke verscheidenheid aan milieutypen in een bepaalde omgeving zal de som der delen groter zijn dan het totaal. Daarenboven mag verwacht worden, dat ook tal van andere organismen hiervan zullen profiteren.

2.6 Agrarische werkzaamheden en beheer

Binnen het ontwerpplan wordt er gestreefd naar behoud van het open, cultureel karakter en naar een half-natuurlijk beheer.

Het beheer is gericht op de ontwikkeling van botanisch waardevolle graslanden, die tevens van betekenis zijn voor kritische weidevogels, met name voor de Kemphaan. Het beheer bestaat uit zgn. verschrallingsbeheer: maaien en afvoeren, al dan niet in combinatie met voor- of nabeweidning, in een perceelsgewijze afwisseling. Hierdoor wordt de variatie aan vegetatietypen vergroot en blijft, waar gewenst, de openheid van het landschap gehandhaafd.

Gedurende de maand mei waren op drie percelen schapen ingeschaard.

Ondanks de droge perioden in de maanden februari en maart is het grasland in april redelijk nat geweest. In de noordelijk gelegen poel heeft redelijk veel water gestaan.

Vanaf half mei begon de poel op te drogen, waarbij meer slikgrond vrij kwam. Het om de poel gelegen grasland bleef plas-dras staan.

Een drietal ondiepe sloten in het hart van het gebied bevatte de hele telling veel water en ook hier was de directe omgeving plas-dras.

2.7 Openstelling

Het gebied wordt in het oosten omsloten door een op de Eemdijk gelegen fietspad, vanaf dit pad is het gebied goed te overzien. In het westen ligt de Korte Maatskade; deze doodlopende onverharde kade is recentelijk niet meer op te rijden. Te voet is deze kade nog wel toegankelijk.

2.8 Visueel- landschappelijke aspecten

Het gebied ligt weliswaar langs rivier de Eem, maar omdat de oude dijk (Zomerdijk) op grotere afstand ligt, maakt het visueel meer deel uit van het polderlandschap.

3. WEERSOMSTANDIGHEDEN

Het weer drukt elk jaar weer een grote stempel op het verloop van het (weide-) vogelseizoen, de broedmogelijkheid, het vinden van voedsel door de pullen, het tijdstip en verloop van de werkzaamheden van de boer, etc.

In de periode rond zonsopkomst, waarin het gebied steeds bezocht werd, blijkt de trefkans van zangvogels in de graslanden door de volgende weersfactoren te worden beïnvloed (in volgorde van belangrijkheid):

1) Een hogere trefkans wanneer:

- de temperatuur hoger is;
- de temperatuur sneller oploopt onder invloed van de zon;
- de luchtvochtigheid hoger is;
- de temperatuur op de bezookdag hoger is in vergelijking met voorgaande dagen.

2) Een lagere trefkans wanneer:

- de lucht meer bewolkt is;
- de windsnelheid toeneemt.

Dezelfde weerfactoren beïnvloeden ook later op de ochtend de trefkans van zangvogels. Regen heeft alleen later op de ochtend een negatief effect. Overigens verschilt het effect van weersomstandigheden van soort tot soort.

Landelijk was de gemiddelde temperatuur over de lente (maart, april, mei) uitgekomen op 10°C, tegen een langjarig gemiddelde van 8,9°C. Daarmee was de lente zeer zacht. In al de drie afzonderlijke maanden lag de gemiddelde temperatuur boven het langjarig gemiddelde, met name in maart, een maand die zeer zacht was.

Met gemiddeld over het land 554 uren zon, tegen een langjarig gemiddelde van 485 uren was de lente zonnig. Dit hadden we vooral te danken aan de zonnige maanden maart en april.

De lente was gemiddeld over het land droog met 132 mm neerslag tegen 166 mm normaal. Van de afzonderlijke maanden waren maart en mei gemiddeld over het land droog, april was aan de natte kant.

Concluderend was het in deze lente zeer zacht, zonnig en gemiddeld over het land droog. Bron: KNMI.

Tabel 1. Weersomstandigheden tijdens de veldbezoeken.

Datum	Temperatuur	Windkracht en richting	Bewolking	Overig
06-04	1-2 °C	Matige n.-o.	0%	Schrale kou
14-04	5-8 °C	Zwakke n.-w.	100%	Na 8.00 uur, geringe motregen
29-04	8 °C	Vrij krachtige z.-w.	0%	
10-05	13-14 °C	Zwakke z.-w.	100%	Geringe mist; zicht 600m
25-05	11-12 °C	Matige z.-w.	100%	

Over het algemeen waren het goede dagen om te inventariseren en vormden de weersomstandigheden geen belemmerende factor op de zang en overige territoriale gedragingen (zie tabel 1).

4. WERKWIJZE

4.1 Inventarisatiemethode

Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de BMP-W (Broedvogel Monitoring Project-Weidevogels) methode, van SOVON (Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland). Daarbij werden richtlijnen gevolgd die staan beschreven in de Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet (Teunissen & van Kleunen 2001). Ook de interpretatiecriteria die moeten worden aangehouden voor het vaststellen van territoria e.d. werden hieruit overgenomen. Voor details per vogelsoort en overige noodzakelijke informatie werd het boek Vogelinventarisatie (Hustings et al. 1985) geraadpleegd. Vogelsoorten die buiten de BMP-W vielen, werden volgens de richtlijnen van de 'gewone' BMP behandeld.

Het BMP-W is een gestandaardiseerde methode die veel wordt gebruikt wanneer een betrouwbaar resultaat wordt vereist van het werkelijk aantal territoria, broedparen of nesten dat aanwezig is van vogels tijdens de voortplantingsperiode.

Met de resultaten die worden verkregen door gebruik te maken van deze methode is het mogelijk om van jaar tot jaar de aantallen broedparen (territoria) te vergelijken. Daarnaast kunnen aantallen van een soort vergeleken worden met de aantallen van dezelfde soort in een ander gebied, mits dat gebied een zelfde structuur bezit en met dezelfde intensiteit is onderzocht.

De hierna beschreven methode is thans de volledigste en betrouwbaarste landelijke inventarisatiemethode voor broedvogels in cultuurland en dit maakt haar onmisbaar bij onderzoek aan vogelgemeenschappen.

4.2 Veldwerk

Tijdens een inventarisatiebezoek werd het gebied vanaf een op de Eemkade gelegen fietspad met behulp van een verrekijker afgezocht op (weide-)vogels. Baltsactiviteiten, voer in de snavel van de zangvogels, nestvondsten, etc. zijn daarbij op kaarten, die een schaal hadden van 1:5000, ingetekend. De graslengte speelde bij het inventariseren een belangrijke rol. In april, wanneer het gras nog vrij kort is, kon bovenstaande werkwijze goed gehanteerd worden.

Veel vogelsoorten zijn omstreeks zonsopkomst het meest actief, maar in de loop van de ochtend neemt de activiteit snel af om gewoonlijk in de middag een dieptepunt te bereiken. Enkele soorten hebben in de avond een opleving.

Voor weidevogels is een zeer vroeg bezoek, ongeveer één uur voor zonsopkomst, niet altijd nodig. De veldbezoeken vonden plaats op de voor weidevogels "beste tijd van de dag". Doorgaans is dit van iets na zonsopkomst tot ongeveer het middaguur (en in april ook in de middag). Uit praktische overwegingen werd vaak in de vroege morgenuren geïnventariseerd; het begintijdstip viel altijd samen met zonsopkomst.

Vanaf begin april tot eind mei werden geregeld bezoeken aan het gebied gebracht. De verdeling van de inventarisaties over de maanden en de periode van de dag is aangegeven in tabel 2.

Tabel 2. Verdeling van inventarisaties over de maanden, de periode van de dag en de bijbehorende telduur.

Datum	Telduur (in min.)
06-04	80
14-04	70
29-04	80
10-05	85
25-05	55
Totaal	370

4.3 Uitwerking en interpretatie

Bij het uitwerken van de gegevens is standaardisatie noodzakelijk om de resultaten van verschillende waarnemers, in de loop van de jaren, onderling vergelijkbaar te maken. Na ieder bezoek werden de waarnemingen direct overgebracht van de veldkaart op kaarten per soort (soortkaarten).

Per bezoek werd per soort geteld hoeveel geldige waarnemingen er waren. Vervolgens werden definitieve territoria vastgesteld, voornamelijk aan de hand van uitsluitende waarnemingen.

Een uitsluitende waarneming is een gelijktijdige waarneming van twee of meer territoriumhoudende vogels, die er op wijst dat er sprake is van twee of meer territoria binnen een bepaalde afstand.

Ook waarnemingen van vogels uit verschillende delen van het gebied, waarvan het onwaarschijnlijk is dat het om dezelfde individuen gaat, worden hiertoe gerekend. Het zijn zeer belangrijke waarnemingen voor de interpretatie.

Het interpretatiecriterium, het aantal waarnemingen dat vereist wordt om te kunnen spreken van een territorium, varieert per soort. Uiteraard worden alleen geldige waarnemingen meegenomen; een nestvondst is altijd een geldige waarneming. Als er geen uitsluitende waarnemingen of nestvondsten waren, moest er een bepaalde afstand liggen tussen twee geldige waarnemingen om te kunnen spreken van één territorium (fusieafstanden).

De interpretatiecriteria per broedvogelsoort van SOVON vormden een belangrijke leidraad voor de interpretaties.

5. Resultaten

In tabel 3 is een overzicht gegeven van de aantallen territoria. In totaal zijn van 19 vogelsoorten territoria vastgesteld. Van ieder van deze soorten wordt in paragraaf 5.1 een korte bespreking gegeven.

De term territorium wordt hier als synoniem voor paar, broedpaar, broedplaats, broedgeval en nestplaats gehanteerd. Immers, wanneer waarnemingen van een vogelsoort aan bepaalde eisen voldoen, mogen ze worden meegeteld, ongeacht of het broeden daadwerkelijk is geconstateerd of niet. De aanwezigheid van de vogels in een terrein in die tijd van het jaar geeft aan dat dit gebied geschikt is voor de soort. Aangenomen wordt dat soorten waarvan territoria werden vastgesteld broedparen vertegenwoordigen.

Tabel 3. Soorten en territoria van broedvogels van de Buitenvaart-Noord in 2002, 2001, 2000 en 1999.

Soort	Aantal territoria in 2002	Aantal territoria in 2001	Aantal territoria in 2000	Aantal territoria in 1999
Knobbelzwaan	1	1	1	1
Zwarte Zwaan	-	1	-	-
Bergeend	4	5	4	3
Krakeend	1	4	2	5
Wilde Eend	5	5	3	5
Zomertaling	1	3	1	3
Slobeend	3	10	3	7
Kuifeend	1	-	-	1
Meerkoet	15	20	10	16
Scholekster	1	2	1	1
Kluut	3	2	2	2
Kleine Plevier	-	-	1	-
Bontbekplevier	-	-	-	1
Kievit	11	10	8	18
Grutto	12	9	10	6
Tureluur	6	5	3	3
Veldleeuwerik	1	-	1	2
Bosrietzanger	-	1	1	3
Graspieper	1	-	-	-
Witte Kwikstaart	1	-	-	-
Merel	1	-	-	-
Kleine Karekiet	6	6	9	2
Rietgors	8	6	3	5
Aantal Territoria	82	90	63	84
Aantal Soorten	19	16	17	18

5.1 Ontwikkeling per soort

In het hier volgende worden de gekarteerde soorten en de gegevens uit tabel 3 afzonderlijk besproken.

Aandacht wordt geschonken aan het verspreidingspatroon, biotoopeisen en de historische ontwikkeling van de betreffende soort in het onderhavige gebied. Tevens worden gegevens over de landelijke trend en bijzonderheden gegeven (SOVON 2002).

Knobbelzwaan 1 territorium

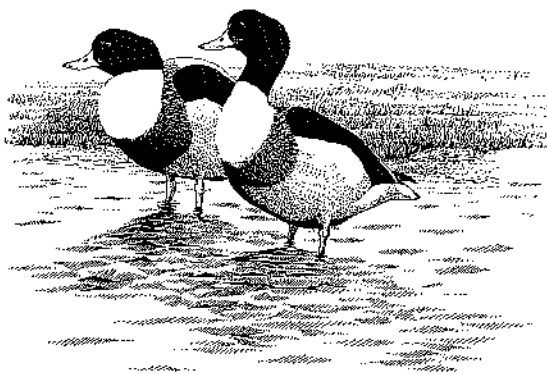
In het onderhavige gebied is 1 territorium vastgesteld, terwijl vlak buiten het onderzochte gebied nog twee territoria lagen. De soort scoort al vier jaar hetzelfde aantal territoria. Opvallend is dat de nestplaats van de jaren 2000, 2001 en dit jaar vrijwel op dezelfde plaats lagen, het is bekend dat de van plantenmateriaal gemaakte nesten soms jarenlang wordt gebruikt. De nestplaats van dit jaar lag beschut in een manshoge rietstrook, langs een brede sloot.

In 1973-1977 werd het broedbestand in Nederland becijferd op 2.500 paren, in 1998-2000 op ruim 6.300 paren.

Bergeend 4 territoria

De Bergeend blijft rond de 4 territoria schommelen. De plas blijft niet alleen als foerageerterrein aantrekkelijk, ook heeft de soort graag zijn territoria liggen in de nabijheid hiervan. Hoewel, dit jaar lijkt de Bergeend een uitstapje naar het zuiden te maken. Daar Konijnen niet in het onderzochte gebied voorkomen ligt het voor de hand dat de Bergeend tussen de dichte vegetatie tot broeden komt.

Het broedvogelbestand in ons land komt uit op bijna 11.000 paren ten opzichte van de 5.000-8.000 van midden jaren zeventig. Deze stijgende lijn komt grotendeels op het conto van nieuw verworven broedgebieden in het binnenland.

Krakeend 1 territorium

Een opvallende afname voor deze eendensoort die verleden jaar nog vier territoria bezette. Opvallend omdat de soort landelijk enorm is toegenomen: van 550-800 paren in 1973-1977 tot 6.000-7.000 in 1998-2000. Een andere opvallend iets is, dat de Krakeend dit jaar voor het eerst niet meer in de nabijheid van de plas een territoria bezit, maar meer in de ruigte van het plas-dras gedeelte in het zuidelijk deel.

Wilde Eend 5 territoria

Evenals verleden jaar ook dit jaar vijf territoria. De Wilde Eend vertoonde een vrij gelijkmatige verspreiding. Opvallend is echter het ontbreken in het noordelijk gedeelte van het gebied, mogelijk dat de wijfjes hier niet voldoende dekking en/of rust kunnen vinden om een succesvol broedsel te produceren.

In de landelijke verspreiding van de Wilde Eend hebben zich de afgelopen decennia amper veranderingen voorgedaan.

Zomertaling 1 territorium

De Zomertaling is een liefhebber van nat grasland en heeft in 2002 een territorium in de nabijheid van de plas gehad; verleden jaar kwamen in hetzelfde gebied zelfs drie paren voor. De reden van deze vermindering is niet bekend; de soort is een liefhebber van ondiep, voedselrijk water en een relatief hoge waterstand. Aangezien het onderzochte terrein hieronder verstaan kan worden kan er ook sprake te zijn van een populatieschommeling.

De landelijke populatie wordt in 1998-2000 op 1.600-1.900 paren gesteld.

Slobeend 3 territoria

Hoewel de landelijke populatie van de Slobeend onderhevig is aan schommelingen, is het aantal van 10 territoria van verleden jaar, behoorlijk gekelderd naar de 3 van dit jaar. Evenals de drie voorgaande jaren waren er alleen territoria in het gebied dat evenwijdig ligt aan de Eem. Het nest wordt bij voorkeur gemaakt in grasland of in oevervegetatie langs sloten en plassen. Op 29 april vloog een broedverdacht vrouwtje op uit een rietveldje onder aan de Eemdijk.

De aantalsopgaven in 1998-2000 komen uit op 8.600 paren in Nederland. Dit is lager dan de 9.000-12.000 paren in 1973-1977.

Kuifeend 1 territorium

De Kuifeend is na twee jaar afwezigheid weer terug met 1 territorium. Een tweede territorium bevond zich nabij de westelijk gelegen wetting.

Als foerageergebied is het onderzochte gebied mogelijk geen optie, de soort prefereert diep(er) water met een voorkeursdiepte van 1,5-3 m. Als broedgebied was het voor deze eend het gebied kennelijk wel geschikt.

De landelijke broedpopulatie is op 14.000-18.000 paren geschat; medio jaren zeventig ging het om minstens 6.000 paren.

Meerkoet 15 territoria

Een daling van 5 territoria ten opzichte van vorig jaar; toen nog 20 nu 15 territoria. Kwam de soort in de drie voorgaande jaren gelijkmatig verdeeld over het gebied voor, dit jaar viel het op dat de territoria voornamelijk in het westelijk deel lagen. Of dit een gevolg is van het feit dat de Korte Maatskade dit jaar voor het eerst niet meer op te rijden is, is moeilijk te achterhalen. Mogelijk dat de Meerkoet meer rust prefereert dan algemeen gedacht wordt en daardoor dit jaar alleen de beste territoria bezet.

De plas heeft nog steeds een grote aantrekkingskracht op de soort. Bij het droger vallen van de plas staken de nesten als terpen hoog boven het drooggevalen land uit.

Scholekster 1 territorium

Van 2 territoria vorig jaar naar 1 in het onderzoeksjaar. Mogelijk is dit een afname die binnen de populatieschommelingen van de soort valt.

De Scholekster zal vermoedelijk nooit veel territoria in het gebied bezetten. De soort is een van de laatste "nieuwe" weidevogels in ons land geweest en doet het goed in die gebieden die intensief bewerkt werden. Het is niet ondenkbaar dat de soort zich niet echt thuis voelt in dit gebied waar een half-natuurlijk beheer gevoerd wordt.

Kluut 3 territoria

Een lichte vooruitgang voor deze 'kanjer' van het gebied; van twee territoria naar drie. Alledrie de territoria lagen in de nabijheid van de plas. Het is bekend dat deze opportunist nieuwe broedgebieden koloniseert zoals natuurbouwprojecten. Hierbij moet overigens steeds kale grond aanwezig zijn.

Kievit 11 territoria

Na het topjaar 1999 met 18 territoria ligt het aantal al drie jaar rond de 10. Dit jaar waren er 11 territoria. Ook in dit onderzoeksjaar liggen de territoria weer niet langs de zuidelijke strook gras langs de uitwatering van de sluis, de Buitenvaart. De grasstrook is wellicht te besloten, door de aan weerszijden gelegen dijken, om voldoende veiligheid voor soort te garanderen.

Pas na 10 mei werden de eerste kuikens waargenomen. Door het relatief natte gras komt de grasgroei langzaam op gang. Juist voor deze soort is dit van belang daar de kuikens hun voedsel zoeken vlak boven en/of op de bodem.

Grutto 12 territoria

De Grutto keurde het gebied waardig met 12 territoria, een toename van 3 territoria. Verreweg de meeste territoria zijn te vinden op de plas-dras percelen midden in het gebied en dan voornamelijk in het westelijk deel. Mogelijk dat het oostelijk deel te besloten ligt met de aangrenzende Eemdijk. Landelijk is de teruggang van de Grutto schrikbarend te noemen. Zo is het niet aannemelijk dat de landelijke populatie nog uit zal komen boven 45.000-50.000 paren; dat is nog niet de helft van de 120.000 broedparen rond 1975(!).

Tureluur 6 territoria

Ten opzichte van 2002 een toename van 1 territorium. Evenals de drie voorgaande jaren bevonden de territoria zich in het meer noordelijke gedeelte van het onderzoeksgebied, rond de plas en in het vochtigste gedeelte. De huidige landelijke broedpopulatie omvat rond de 22.000 paren. Schattingen die rond 1980 en 1990 werden gemaakt, kwamen uit op omstreeks 30.000 paren.

Veldleeuwerik 1 territorium

Na een jaar van afwezigheid dit jaar weer een territorium van deze zangvogel.

De soort is uiterst gevoelig voor agrarische intensivering. Het scheuren en opnieuw inzaaien van grasland eist een zware tol. Deze handelingen hebben tot gevolg dat er minder voedsel is. De Veldleeuwerik is in West-Europa met minstens 50% afgenomen sinds de jaren zeventig.

De toenemende eenvormigheid van de graslanden, die zowel broed- als voedselterrein zijn, zijn verantwoordelijk voor de drastische afname.

Graspieper 1 territorium

De Graspieper had voor het eerst een territorium in het gebied. Dit kan het gevolg zijn van het gevoerde beheer, dat deels is gericht op de ontwikkeling van botanisch waardevolle graslanden. Hierdoor wordt de variatie aan vegetatietypen vergroot. Ook broedt de soort in ruige overhoekjes, langs dijkjes en op vergelijkbare plekken. In ons land zijn ruim 74.000 paren aanwezig. In 1973-1977 werd het aantal broedparen geschat op tenminste 100.000, een aantal dat mogelijk te laag was(!).

Witte Kwikstaart 1 territorium

Een nieuwe soort die zich voornamelijk in de nabijheid van de waterplas ophield. Een ander territorium lag nabij de Buitenvaart. Op 25 mei werd een adulte vogel met een juveniel waargenomen. In Europa is nauwelijks een plek te vinden waar de Witte Kwikstaart als broedvogel ontbreekt. In ons land is de Witte Kwikstaart de meest verspreide broedvogel.

Merel 1 territorium

Het territorium lag nabij de enige boom van het gebied, tegen de Eemdijk aan. De aanwezigheid is een goed bewijs voor het uitzonderlijke aanpassingsvermogen van de soort, die in Nederland, op basis van talrijkheid, door geen andere broedvogel overtroffen wordt.

Kleine Karekiet 6 territoria

Evenals in 2001 ook dit jaar 6 territoria voor de Kleine Karekiet. Net buiten het gebied waren er nog 4 territoria aanwezig. Alle geschikte broedplekken waren gelegen in de rietstrook langs de Eem en de Buitenvaart. Dat de vogels hier in de relatieve luwte kunnen broeden spreekt voor zich.

Rietgors 8 territoria

Overal waar rietveldjes of -stroken of wat verruigde vegetaties te vinden zijn, zijn Rietgorzen te vinden. Voor deze soort is een gestage groei vastgesteld. Dit jaar lagen 8 territoria binnen het gebied en één territorium er net buiten, een toename van 2 ten opzichte van vorig jaar.

5.2 Rode Lijstsoorten

Vier van de 19 vastgestelde broedvogelsoorten komen voor op de Rode Lijst (Osieck & Hustings 1994): Zomertaling, Kluut, Grutto en Tureluur.

De samenstelling van de Rode Lijst is gebaseerd op vier motieven (B-E) en een aanvullend motief (A), dat de internationale verantwoordelijkheid aangeeft.

- *Motief A.* Broedvogelsoorten die op wereldschaal bedreigd zijn en soorten met een overwegend Westpalearcrtische verspreiding, waarvan minstens een kwart van de Noordwest-Europese broedpopulatie in Nederland voorkomt.
- *Motief B.* Broedvogelsoorten met een geringe landelijke verspreiding die met meer dan de helft in aantal zijn achteruitgegaan.
- *Motief C.* Broedvogelsoorten met een geringe tot ruim landelijke verspreiding waarvan het aantal in recente tijd duidelijk tot sterk is achteruitgegaan, als soorten met een ruime landelijke verspreiding en een landelijke broedpopulatie van minder dan 100.000 paren waarvan het aantal in recente tijd is achteruitgegaan.
- *Motief D.* Kan in combinatie met een van de motieven B, C of E van toepassing zijn. Het betreft soorten die gebonden zijn aan een voor Nederland karakteristiek biotoop waarvan het voorkomen kwetsbaar is.
- *Motief E.* Broedvogelsoorten die sinds 1950 (bijna) als broedvogel uit ons land verdwenen zijn.

Op een soort kunnen meerdere motieven van toepassing zijn. Dit is geen bezwaar omdat de onderliggende criteria van verschillende aard zijn.

De Zomertaling is de soort die voor motief C in aanmerking komt. De Kluut voor de combinatie van motief A en D. De Grutto voor de combinatie A en C. De Tureluur, tenslotte, voor motief C.

5.3 Vergelijking met voorgaande jaren

In deze paragraaf zullen de twee opvallendste vogelgroepen worden besproken die indicatief zijn voor het gebied, de kritische weidevogels en de pioniersoorten. Er is niet naar gestreefd naar een gedetailleerde analyse maar meer naar de ontwikkeling van de soortgroepen waarin veranderingen in de verspreiding worden samengevoegd van soorten die qua habitatvoorkeur enige verwantschap vertonen.

- Kritische weidevogels: Zomertaling, Grutto, Tureluur.

De grootste bedreiging voor deze kritische weidevogels op dit moment zijn verdroging en verschraling. De drie soorten moeten het bij uitstek hebben van een voedselrijke en vochtige situatie.

In de vier jaren van broedvogelkartering vertonen de soorten een zekere stijgend of min of meer vlak aantalsverloop; de Zomertaling gaat tweemaal van drie naar één territorium, de Grutto vertoont een langzame maar gestage winst van 6 naar 12 territoria en ook bij de Tureluur zit er winst in van drie naar zes territoria. Met de huidige vochthuishouding en de voedselrijkdom zit het dus waarschijnlijk wel goed.

- Pioniersoorten: Kluut, Kleine Plevier, Bontbekplevier.

Toen de Vereniging Natuurmonumenten het gebied opnieuw ging inrichten, begin 1998, werd er in het noordelijk deel een relatief kleine plas gegraven. Door de graafwerkzaamheden die hieraan vooraf gingen, leverden dit een kortstondige broedhabitat voor de drie pioniersoorten. Een 'pioniersoort', of 'kale-grond-broeder', is een soort die snel reageert op nieuwe broedgebieden.

Geschikte pioniersituaties verdwijnen echter net zo snel als ze ontstaan. De Buitenvaart-Noord is daar geen uitzondering in. Vegetatiesuccessie resulteerde vervolgens in een afname en in de huidige situatie lijkt deze nieuwe broedlocatie maar tijdelijk geschikt. Van de drie dynamische pioniersoorten heeft alleen de Kluut zich in het onderzoeksgebied gehandhaafd; de Bontbekplevier heeft alleen in 1999 gebroed, en de Kleine Plevier alleen in het tweede jaar. Dit is opvallend te noemen omdat juist de Kluut een gespecialiseerde manier van voedsel zoeken heeft: met de omhoog gebogen snavel het voedsel uit het bovenste laagje slik zeven. De twee plevieren zijn meer oogjagers, minder gespecialiseerd dan de Kluut. De Kluut is in het onderzochte gebied duidelijk een soort die de wat de meer begroeide gebieden accepteert.

5.4 Waarnemingen van niet-broedvogels

In deze paragraaf zijn alle losse waarnemingen opgenomen, die tijdens de inventarisaties opgetekend zijn, zowel binnen het onderzoeksgebied als in de nabijheid ervan. Hierin zijn ook waarnemingen opgenomen van vogels, die weliswaar territoriaal gedrag vertoonden, maar niet aan de criteria voldeden om voor een territorium in aanmerking te komen

Fuut Evenals vorig jaar ook nu territoria buiten het onderzoeksgebied; een langs de Eem en een nabij de haven in de Buitenvaart.

Aalscholver Een vissende vogel werd op 10 mei in de Buitenvaart gezien

Blauwe Reiger Een solitaire vogel foerageerde wadend door de plas op 14 april. Opvallend waren de vijf Blauwe Reigers die op 10 mei aan de noordwal van de Buitenvaart aan het foerageren waren. Het is niet ondenkbaar dat deze het hadden voorzien op de eitjes van de Brasem, die hier veelvuldig afgezet zijn.

Lepelaar Op 29 april werd een pas gelande Lepelaar verjaagd door een mannetje Bergeend. Twee vogels vlogen op 10 mei van noord naar zuid over het gebied. Uit het noorden komend landden er op 25 mei drie Lepelaars langs de plas om zich vervolgens te poetsen en te rusten.

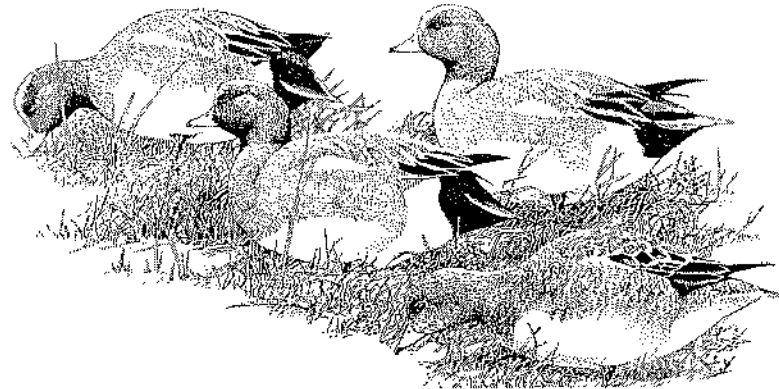
Knobbelzwaan Een groep van 70 Knobbelzwanen, waarvan 8 eerstejaars, foerageerde op 6 april in een westelijk gelegen weiland, terwijl er twee paar in de plas dreven. Op 10 mei waren er hier nog 7 vogels aanwezig. Langs de Buitenvaart waren twee territoria aanwezig.

Grauwe Gans Twee Grauwe Ganzen foerageerden op 6 april in de nabijheid van Knobbelzwanen in een weiland ten westen van het onderzoeksgebied.

Canadese-/Brandgans hybride Op 10 mei werd er een bastaard-combinatie van Canadese- en Brandgans in de plas waargenomen. Van de Canadese Gans zijn er minimaal 14 hybriden-combinaties bekend, waarbij ongeveer de helft van de gevallen betrekking heeft op situaties in gevangenschap (Voous 1996).

Bergeend Op 14 april bevonden zich twee paartjes Bergeend in het doorgaand rustige zuidelijk deel. Meer noordelijk en dan vooral rond de plas waren er op 29 mei 7 paartjes waar te nemen.

Smient Op 6 april verbleven er twee paartjes Smienten en een solitair mannetje binnen het gebied.

Krakeend Tijdens de ronde van 25 mei waren er liefst 3 paartjes en een vrouwtje op de plas aanwezig, terwijl in het zuidelijk deel 2 vrouwtjes en 1 mannetje rondvlogen.

Wilde Eend Net buiten het onderzoeksgebied, aan de westzijde, was een territorium aanwezig.

Soepeend

Op 6 april werd een zgn. Soepeend binnen het gebied aangetroffen. De Soepeend is de gedomesticeerde tegenhanger van de Wilde Eend. Het proces van domesticatie is door de Romeinen in gang gezet. De verspreiding van de Soepeend is niet zo landdekkend als bij de Wilde Eend. In het buitengebied is de wilde stamvader veel talrijker, in de stedelijke omgeving valt de balans uit is het voordeel van de Soepeend.

Zomertaling Op 25 mei waren er twee foeragerende mannetjes op de plas aanwezig.

Slobeend Op 6 april waren er 5 paartjes en twee mannetjes rond de plas aanwezig. Op 25 mei werd een mannetje Slobeend waargenomen waarbij de borst reeds rui vertoonde.

Wintertaling Op 6 april waren er twee paar Wintertalingen in het gebied aanwezig. Op 14 april een totaal van 4 paar en drie vrouwtjes en twee mannetjes, terwijl net buiten het gebied in een wetting 4 mannetjes en 3 vrouwtjes aanwezig waren. Op 29 april tenslotte nog een paartje. Opvallend was dat vrijwel alle waarnemingen in het westelijk deel van het geïnventariseerde gebied lagen.

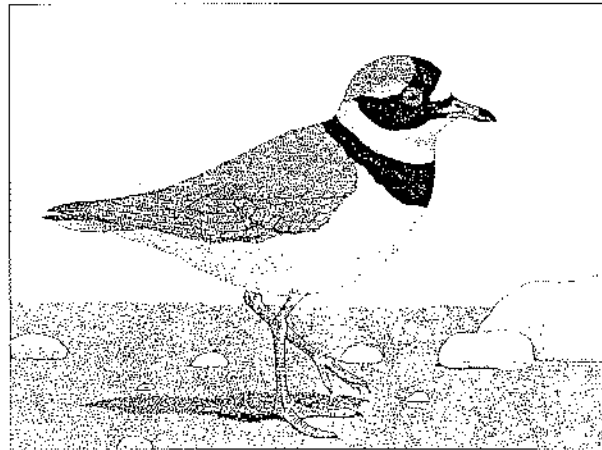
Bruine Kiekendief Bij vrijwel elke telling werd er wel een Bruine Kiekendief gezien; op 6 april een langsvliegend mannetje, op 14 april vloog er een mannetje over het gebied waarbij deze direct door enkele Grutto's werd aangevallen. Hoewel de kiekendief hoger ging vliegen hielden de Grutto's stand. In de nabijheid van het onderzoeksgebied hebben twee succesvolle territoria gelegen.

Fazant Een onverwachte maar opvallende haan vloog op 6 april uit het riet van de Buitenvaartdijk over het gebied om vervolgens in open grasland te landen.

Waterhoen Net buiten het gebied, in het rietveldje van de monding van de Buitenvaart, bevond zich een territorium van het Waterhoen.

Meerkoet Op 14 april stond een groep van 20 Meerkoeten te slapen langs de plas.

Bontbekplevier Een mannetje Bontbekplevier in zomerkleed werd op 14 april gezien, drie jaar geleden nog een broedvogel in het gebied.

Gestreepte Strandloper Op 29 april werd deze voor Nederland zeldzame gast opgemerkt (van Houten 2002).

Bonte Strandloper Op 6 april foerageerden er 44 Bonte Strandlopers in winterkleed op het slik van de plas. Ruiend naar het zomerkleed foerageerden er op 14 april 8 Bonte Strandlopers op dezelfde plaats.

Kemphaan Op 14 april waren er 190 Kemphanen te zien in de plas; zo'n 75% waren hanen. Een twintigtal was aan het foerageren, de rest had meer behoefte aan rusten. Een grotere groep van 246 exemplaren was op 29 april in de plas aan het foerageren, van deze groep was er circa 70% van het mannelijk geslacht. De groep vloog plots op en landde op een noordelijk gelegen weideperceel, nabij een boerderij. Zij gingen daar verder met foerageren en rusten.

Watersnip Er werden de nodige Watersnippen binnen het gebied waargenomen. Op 6 april een groepje van zeven exemplaren en op 14 april een groepje van twee en een solitaire vogel.

Grutto Op 6 april zaten er om 7.20 uur 370 exemplaren in de plas te slapen en ruim een half uur later nog maar 50. Een kleinere groep van 62 vogels en een groepje van 10 Grutto's foerageerde in het westelijk gelegen weiland. Op 14 april foerageerden er 27 Grutto's op een westelijk gelegen weiland.

IJslandse Grutto Op 6 april foerageerde er een enkel exemplaar van deze soort in de plas. Op 29 april waren er 8 IJslandse Grutto's in de plas druk aan het foerageren

Regenwulp Een enkele Regenwulp vloog over op 29 april

Wulp Op 25 mei werd er een exemplaar gehoord.

Zwarte Ruiter Een werkelijk prachtige Zwarte Ruiter in prachtkleed foerageerde langs een slootkant in het midden van het gebied op 14 april.

Kokmeeuw Een viertal Kokmeeuwen zochten op 14 april naar voedsel in de plas. Op 25 mei waren er zo'n 10 Kokmeeuwen in de plas te zien.

Visdief Op 10 mei werd een Visdief gezien op een drooggevalle deel in de plas en een vliegend exemplaar boven de Eem. Op 25 mei werden meerder overvliegende vogels gesignaleerd.

Zwarte Stern Eén exemplaar van deze vogel in zomerkleed vloog over richting oost op 29 april.

Houtduif Op 14 april werd er een Houtduif op een hek ontdekt.

Gierzwaluw Een tiental Gierzwaluwen vloog op 25 mei rond boven het onderzoeksgebied.

Boerenzwaluw Tijdens de hele telling van 14 april vlogen er Boerenzwaluwen rond boven het onderzoeksgebied. Op 10 mei vlogen er een tiental boven en rond de haven nabij de sluis.

Bosrietzanger Deze zanger was verleden jaar nog goed voor één territorium; dit jaar liet de vogel zich maar eenmaal horen op 10 mei.

Koolmees Deze soort zou je hier niet verwachten, toch was er een territorium, net buiten het gebied in de ruigte van de Buitenvaart hoek Eem.

Ekster In een boom aan de Korte Maatsweg, nabij de Eemnessersluis, was een paartje Eksters aanwezig in de nabijheid van een nest. De aanwezigheid hiervan was echter van tijdelijke aard; vanaf 14 april werden de vogels niet meer nabij het nest gezien(!). Een enkel individu werd nabij de Eemnesservaartsteeg gezien op 10 en 25 mei.

Zwarte Kraai Aan een overhangende tak van een boom aan de polderzijde bevond zich op 6 april een nest, waarin een vogel op 14 april aan het broeden was. Ook op 29 april was er een vogel in de nabijheid van het nest aanwezig. Op 10 mei werd er alleen een overvliegende kraai waargenomen.

Spreeuw Tijdens ieder bezoek aan het onderhavig gebied werden er Spreeuwen gezien.

5.5 Waarnemingen van zoogdieren

Haas Hoewel het onderzoeksgebied enigszins omsloten is door kades en sloten werd er op 14 april een Haas waargenomen.

Muskusrat Op 14 en 29 april werden er solitaire zwemmende exemplaren gezien.

Muis spec. Zo nu en dan werden muizen gehoord die zich bevonden in de wat ruigere dijkvoeten.

5.6 Waarnemingen van amfibieën

Groene Kikker Op 10 mei werden er net buiten het gebied, aan de westzijde, Groene Kikkers gehoord.

6. PREDATIE

De aanwezigheid van predatoren (roofvogels, kraaiachtigen, vossen, etc.) wordt bepaald door combinatie van landschapskenmerken (broedgelegenheid) en voedselaanbod. Het is een ecologische wet dat de populatiegrootte van een predator wordt bepaald door het aanbod aan prooidieren, en niet andersom.

Tijdens elk bezoek aan het onderzoeksgebied werd op mogelijke predatoren en hun gedragingen gelet.

De predatoren die werden gezien en waarvan bekend is dat deze wel eens eieren, kuikens of zelfs volwassen vogels prederen waren: Blauwe Reiger, Bruine Kiekendief, Kokmeeuw, Ekster en Zwarte Kraai. Allen dus vliegende predatoren.

Deze soorten komen niet als broedvogel in het onderzochte gebied voor. De Bruine Kiekendief, Ekster en Zwarte Kraai hebben wel territoria in de nabijheid gehad, waarvan alleen de Bruine Kiekendief succesvol is geweest.

Uit onderzoek is gebleken dat individuele kraaien en paartjes bewust de territoria van de weidevogels proberen binnen te dringen, pogingen die in bijna alle gevallen met succes worden afgeweerd. Bij deze verdedigingsreacties blijkt het weinig uit te maken hoeveel weidevogels hierbij betrokken zijn.

Het enige "gevaar" voor weidevogels zouden grote groepen kraaien kunnen zijn, die echter slechts door menselijke verstoring de weidevogelterritoria kunnen binnendringen. Dit verschijnsel is echter niet in het onderzoeksgebied waargenomen. Het initiatief van binnendringen gaat dus niet van de kraaien zelf uit, maar wordt door de mens veroorzaakt (van der Belt & Entjes 1981).

Meer broedparen weidevogels zijn beter in staat predatoren te verjagen dan slechts enkele vogels. Door de hoge dichtheid van weidevogels, met name Kievit en Grutto, is dit in de praktijk diverse malen geconstateerd.

Geconcludeerd kan worden dat er zeker geen problematische predatiedruk plaatsvindt.

7. Beheeraanbevelingen

De volgende inrichtings- en beheerfactoren kunnen voor het onderzoeksgebied als volgt worden toegevoegd:

- **Tegengaan van verruiging.** Vegetatiesuccessie is de natuurlijke ontwikkeling van geheel onbegroeid gebied, via begroeiing met pioniersoorten, kruiden, struvelen naar bos. De vegetatiesuccessie kan worden gestuurd door middel van beheersmaatregelen, bijvoorbeeld beweiding, waardoor struweelvorming wordt afgeremd of voorkomen en grasrijke vegetaties gestimuleerd. De nog jonge wilgen, langs de randen van het gebied, zouden verwijderd moeten worden.

- **Meer dras zetten van delen van percelen.** Er zouden wat meer kleine delen van percelen nat kunnen worden gezet door het verlagen van het maaiveld, eventueel door het scheuren van het grasland en herinzaaien met een wilde grasvegetatie, zodat deze delen permanent plas-dras staan. Deze structuren bieden gunstige broedomstandigheden en een goed voedselaanbod en garanderen tevens drinkwater, van groot belang voor de weidevogelkuikens. Zulke terreintjes kunnen een belangrijke werking hebben op hun omgeving, omdat de vogels daar een redelijk optimaal terrein aantreffen en de iets mindere omstandigheden in de omgeving voor lief nemen.

- **In stand houden van overhoekjes en rietland.** Om het dichtgroeien van overhoekjes en rietland te voorkomen zou een wisselbeheer met behulp van een vier- of meerjarige cyclus kunnen worden uitgevoerd. Er ontstaan dan geen schokeffecten en de vogels, die reageren op de verschillende groeistadia van het riet, varen er wel bij.

8. Ter overweging

Goede weidevogelgebieden zullen alleen bestaansrecht hebben in gebieden die aan een aantal voorwaarden blijven voldoen: rust; openheid; hoge waterstanden in de voorzomer en voedselaanbod. De Buitenvaart-Noord heeft een waterhuishouding die onafhankelijk is van de omringende landbouwgebieden. Deze is van essentieel belang voor de kritische weidevogels.

De Vereniging Natuurmonumenten heeft in dit reservaat een plas gegraven en het peil zo verhoogd waardoor condities aanwezig zijn om diverse vochtminnende vogelsoorten aan te trekken. Het verdient de aanbeveling om in de overige polderreservaten, binnen het Eemland, dergelijke plassen te graven.

In de zuidelijke strook, die gelegen is langs de Buitenvaart, kwamen vrijwel geen broedvogels voor. Het deelgebied is vermoedelijk te besloten, met aan weerskanten hoge dijken en hoge bomen in de nabijheid. Het is hierom aan te bevelen dit deelgebied naar het noorden uit te breiden. Er zal hierom aandacht dienen te komen voor aankoop en/of ruiling van de openstaande percelen.

Hierbij is het van het grootste belang dat we met z'n allen gebruik maken van elkaars kunnen en kennis. Samenwerking met de boeren, het Waterschap, de natuurbeheerende instanties en de particuliere Natuurbescherming is van het grootste belang.

9. Dankzegging

In willekeurige volgorde volgt hier een woord van dank aan het die hulp geboden hebben tijdens dit project:

- Dick A. Jonkers, voor het kritisch doornemen van het manuscript.
- Jan Roodhart, Vereniging Natuurmonumenten, voor zijn praktische kennis in het natuurbeheer en weidevogels en zijn enthousiasme en belangstelling voor de inventarisatie.
- De huiselijke achterban voor medeleven en vrijheid.

10. Geraadpleegde bronnen

Belt, W. van der & B. Entjes 1981.

Relatie tussen het voorkomen van Zwarte Kraaien en weidevogels. Landbouwhogeschool Wageningen/Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.

Houten, M. van 2002.

Gestreepte Strandloper in de Buitenvaart-Noord op 29 april.
De Korhaan 36(3): 55-57.

Houten, M. van & D.A. Jonkers 2001.

Broedvogels van de Oostermeent 2000. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Uitgave 123, Hilversum.

Hustings, M.H.F., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reynen (eindredactie) 1985.
Natuurbeheer in Nederland. Deel 3. Vogelinventarisatie. Pudoc, Wageningen/Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.

Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken 1987. Vogels tussen Vecht en Eem.
Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.

Osieck, E.R. & Hustings F. 1994.

Rode Lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. (Techn. Rapport Vogelbescherming Nederland 12) Vogelbescherming Nederland, Zeist.

SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002.

Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. –Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland.

Teunissen W.A. & van Kleunen A. 2001.

Weidevogels inventariseren in cultuurland. Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Voous, K.H. 1996.

Meer over vreemde ganzen in de Eempolders en elders. De Korhaan 30(1): 80.

Veen, P.J., G.F.J. Smit, J.M. Reitsma & D. Knopper 1999.
Natuurontwikkeling in Eemland, inrichtingsplannen voor de begrensde reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden. Bureau Waardenburg bv, Culemburg.

Wijs, W.J.R. de 2000.
Broedvogelinventarisatie Buitenvaart (Eemland vak 4) in 1999.

Wijs, W.J.R. de 2002.
Broedvogelmonitoring Buitenvaart (Eemland vak 4) in 2000-2001.

Ijken, W. van 1986.
De uiterdijken, de gewonnen en verloren landen. In: Tussen Vecht & Eem/Vrienden van het Gooi, 4^e jaargang nr.2, mei 1986.

BIJLAGEN

Bijlage 1 Soorten en territoria van broedvogels van de Buitenvaart-Noord
in 1999, 2000, 2001 en 2002.

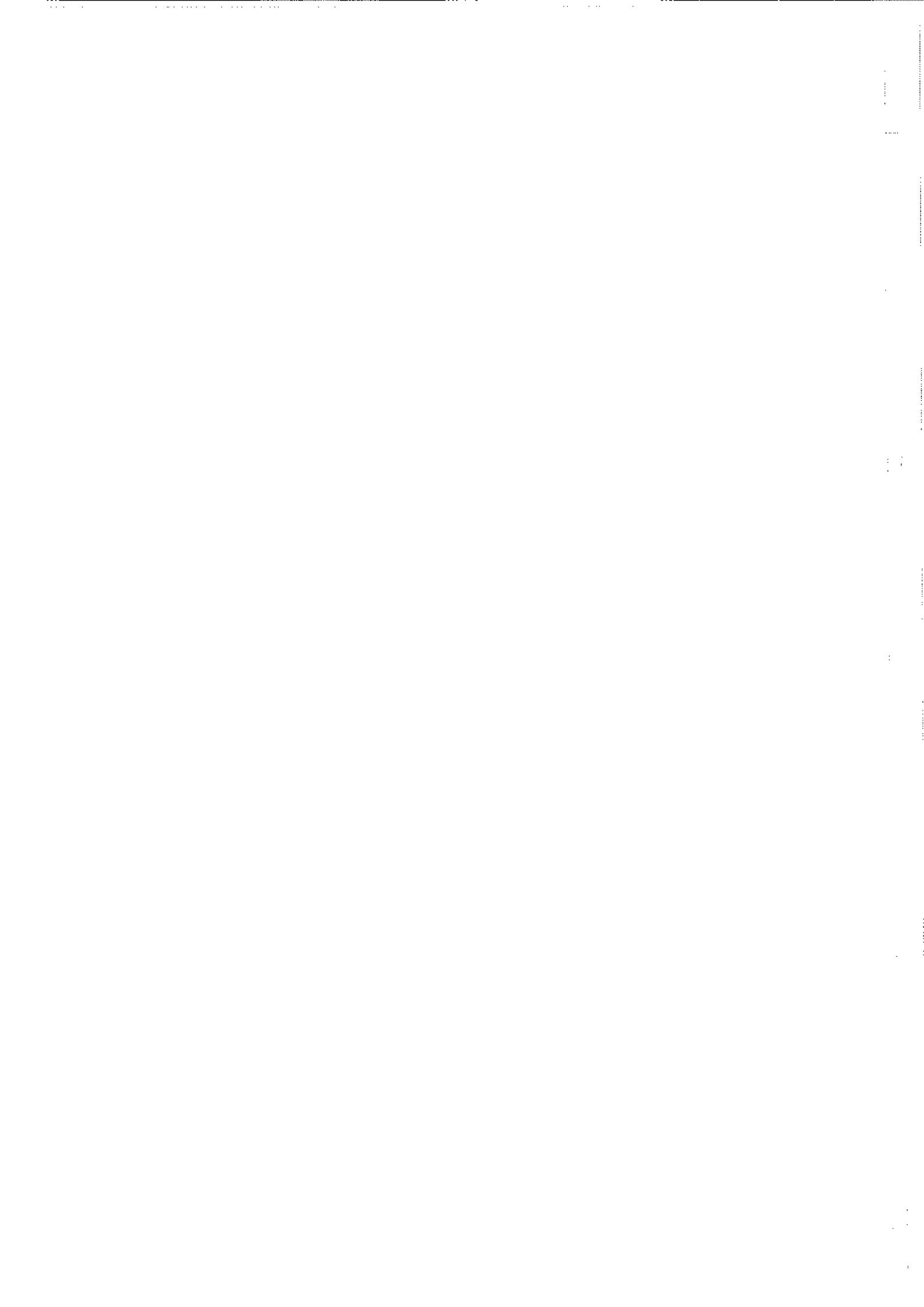
Bijlage 2 Territoriakaarten

**Bijlage 1 Soorten en territoria van broedvogels van de
Buitenvaart-Noord in 1999, 2000, 2001 en 2002.**

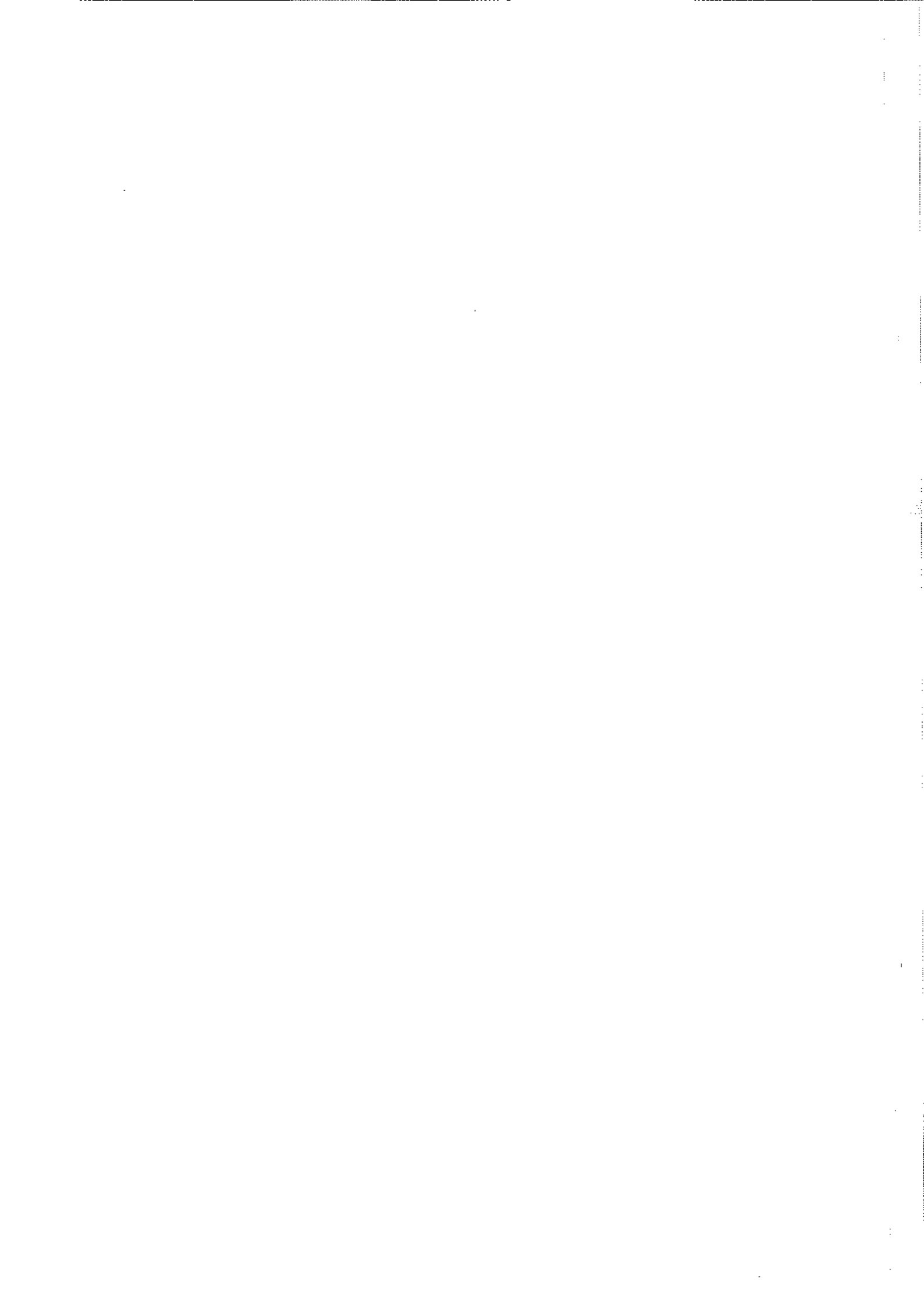
Soort	Aantal territoria in 2002	Aantal territoria in 2001	Aantal territoria in 2000	Aantal territoria in 1999
Knobbelzwaan	1	1	1	1
Zwarte Zwaan	-	1	-	-
Bergeend	4	5	4	3
Krakeend	1	4	2	5
Wilde Eend	5	5	3	5
Zomertaling	1	3	1	3
Slobeend	3	10	3	7
Kuifeend	1	-	-	1
Meerkoet	15	20	10	16
Scholekster	1	2	1	1
Kluut	3	2	2	2
Kleine Plevier	-	-	1	-
Bontbekplevier	-	-	-	1
Kievit	11	10	8	18
Grutto	12	9	10	6
Tureluur	6	5	3	3
Veldleeuwerik	1	-	1	2
Bosrietzanger	-	1	1	3
Graspieper	1	-	-	-
Witte Kwikstaart	1	-	-	-
Merel	1	-	-	-
Kleine Karekiet	6	6	9	2
Rietgors	8	6	3	5
Aantal Territoria	82	90	63	84
Aantal Soorten	19	16	17	18

Bijlage 2 Territoriakaarten

De verspreiding van de soorten wordt weergegeven door middel van territoriumkaarten.

Deze stippen zullen over het algemeen niet de exacte plaats van het nest weergeven en evenmin is het zeker dat in alle gevallen het centrum van het territorium op die plaats lag. Weidevogels kunnen zich gedurende het seizoen gemakkelijk verplaatsen wanneer een eerste legsel is mislukt, ze kunnen foerageren op een ander perceel dan waar het nest ligt of door gevaar (onrust) of territoriumgevechten het eigen territorium tijdelijk verlaten. Al bij al kan gemeld worden dat de kaarten vermoedelijk een betrouwbaar beeld geven van de ligging van gevonden territoria.

Knobbelzwaan 1 territorium

Bergeend 4 territoria

Krakeend 1 territorium

Wilde Eend 5 territoria

Zomertaling 1 territorium

Slobeend 3 territoria

Kuifeend 1 territorium

Meerkoet 15 territoria

Scholekster 1 territorium

Kluut 3 territoria

Kievit 11 territoria

Grutto 12 territoria

Tureluur 6 territoria

Veldleeuwerik 1 territorium

Graspicper 1 territorium

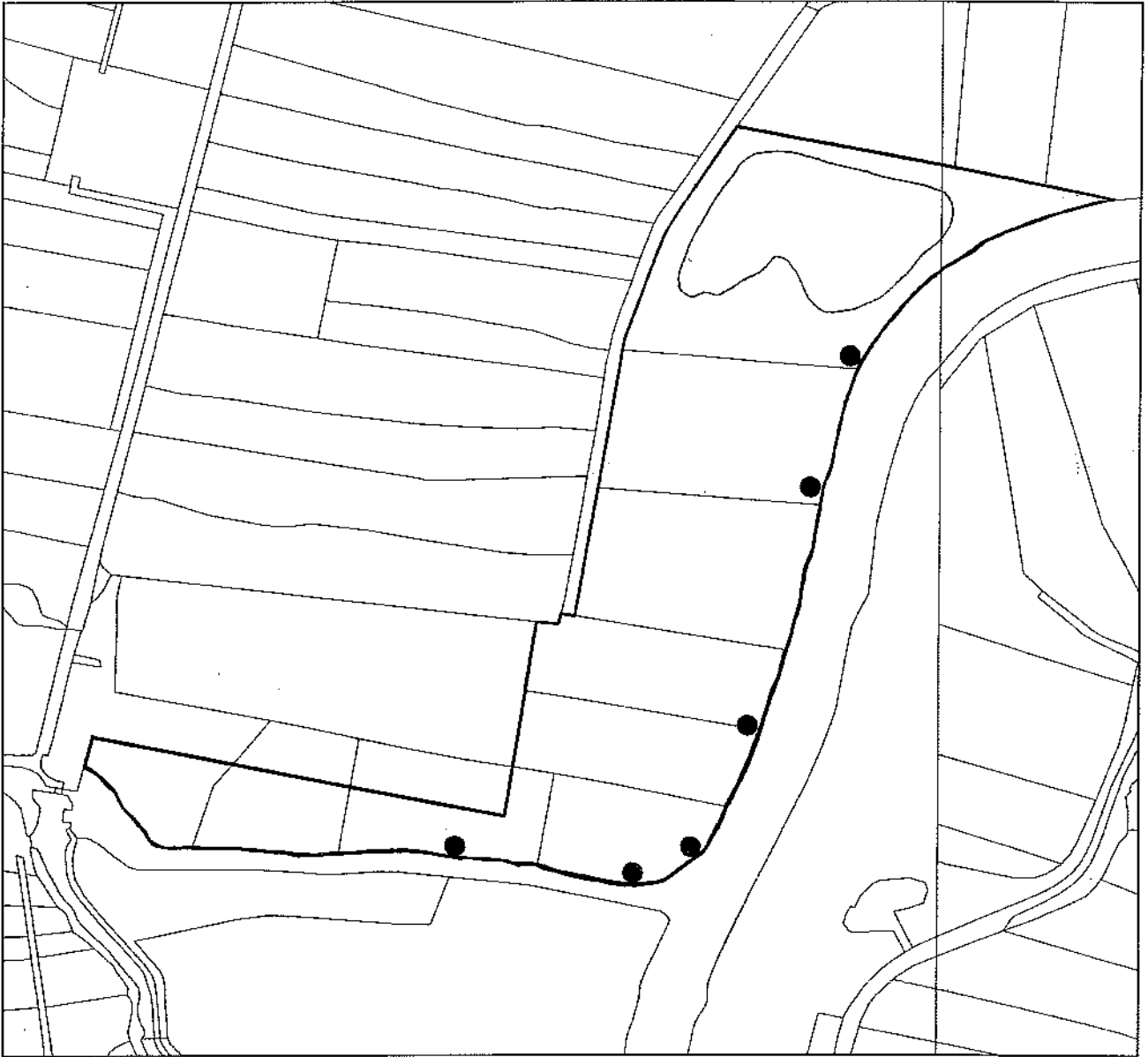
Witte Kwikstaart 1 territorium

Merel 1 territorium

Kleine Karekiet 6 territoria

Rietgors 8 territoria

